

Ayşe Mermutlu

Araş. Gör.

Fırat Üniversitesi

"Süleyman Evi" İkonalara Karşı: Erken Modern Dönemde Bilim-İktidar İlişkilerinin Yeniden Yapılanması ve Bugüne Yansımaları Üzerine Notlar

Francis Bacon, erken modern dönemde, iyi bilinen iki tür radikal yeniden yapılanmanın manifestosunu vermişti: epistemolojik ve daha özgül olarak metodolojik düzlemde ifadesini bulan "suje-obje ilişkisinin radikal yeniden yapılanması" (Novum Organum) ve toplumsal-kurumsal düzlemde ifadesini bulan "bilim-iktidar ilişkisinin radikal yeniden yapılanması" (Yeni Atlantis). Bunlardan ikincisi, birincisiyle bağlantılıydı zira bilim-iktidarın Baconcu bir tarzda tesisi sadece ve sadece, "bilgi güçtür" mottosunda ifadesini bulan ve doğayı anlamının ona boyun eğdirmenin birincil koşulu olduğunu beyan eden bir yeni bilgi pratiği algısı temelinde, suje-obje ilişkisinin radikal bir yeniden tesisinden geçmekteydi. Doğaya hâkim olabilmenin biricik koşulunu oluşturan doğayı anlama, sujenin obje karşısındaki bu yeni konumuyla doğrudan bağlantılıydı. Bu "yeni konum", çok temel bir düzeyde, ikonalarından kurtulmuş "saf bilincin" "nesneye" yönelimini ifade etmekteydi. Bu bağlamda "iktidar" bilme etkinliğinin kendisinde içkin olmakta; bilen özne-bilinen nesne karşıtlığı bir tür hiyerarşiye tekabül ettiği oranda özgül bir iktidar ilişkisine de karşılık gelmektedir. Modern bilginin bu doğası; özne-nesne hiyerarşisi, özne-nesne yabancılaşması (Gadamer) ve buradan neşet eden söz konusu iktidar yapısı, bir etkinlik olarak bilimin kendisine yönelen olası bir eleştirellik için mantıksal zorunluluğu teşkil edecek olan düşünümselliğin önünü tıkayıcı bir niteliğe sahip olabilmektedir. Zira söz konusu yaklaşım ilk nedenler, erekler, sonuçlar ve sorumluluklar hakkında soru sormamakla kalmaz, böylesi soruların sorulmalarını ve bizzat kendilerini de gayrimeşru bulur. Bu noktada bilimin kendisi bilimsel etkinlik üzerine düşünümün önünde bir engel haline gelmekte; araçsallaşmış, kapitalize olmuş bilimsel etkinliğin her tür iktidar yapısıyla olası organik ilişkiselliğini hazırlayan bir zemin oluşturma eğilimine girmektedir. Bu bildiride, erken modernlikteki epistemolojik ve toplumsal-kurumsal kökenleri de dikkate alınarak, modernliğin özgül tarihsel koşullarında bilim-iktidar ilişkilerinin; "iktidar(lar)ın bilimi"nin ve bundan ayırt edilemez bir iktidar alanı olarak varlık kazanan "bilimin iktidarı"nın temel bir analizine girilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Modernlik, Modern Bilim, Francis Bacon, İktidar, Eleştirellik